

პოლონეთისა და უკრაინის გეოსტრატეგიული არჩევანი

გურამ მარხულია
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

DOI: 10.52340/gbsab.2024.53.05

საკვანძო სიტყვები: უკრაინა, პოლონეთი, დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა, ევროკავშირი, საერთაშორისო ურთიერთობები, გეოპოლიტიკა.

შესავალი

პოლონეთ-უკრაინის ურთიერთობები, რომლებსაც დიდი ტრადიცია აქვს, რთული და მრავალმხრივი პროცესებისა და მოვლენების არსებობით ხასიათდება. ორივე ხალხს, პოლონელებსა და უკრაინელებს საერთო სახელმწიფო სტრუქტურებში ურთიერთობისა და ფუნქციონირების დიდი გამოცდილება აქვთ; ორივეს ერთი მტერი ჰყავს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში, სახელმწიფოებრიობის დაკარგვასა და აღდგენაში. ორმხრივი ურთიერთობების ისტორია მდიდარია დრამატული და თუნდაც ტრაგიკული მოვლენებით, რომლებმაც ტრავმული კვალი დატოვა ორი ერის კოლექტიურ მეხსიერებაში. დღეს უკრაინაში შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, მსოფლიო საზოგადოების ყურადღება არა მხოლოდ ამ ქვეყანაზე, არამედ კრიზისის მოგვარების ყველა მონაწილეზეა მიპყრობილი. ამ უკანასკნელთა შორის, განსაკუთრებით, აღსანიშნავია პოლონეთი, რომელიც ყოველთვის აქტიურად მონაწილეობდა უკრაინის ბედისწერაში, ამიტომ პოლონეთ-უკრაინის ურთიერთობების გაანალიზებისას, თანაბარი ყურადღება უნდა მიექცეს, როგორც ამ ქვეყნებს შორის ურთიერთობის ისტორიულ გამოცდილებას, ასევე მათ ამჟამინდელ მდგომარეობას.

ძირითადი ტექსტი

2014 წელს უკრაინაში განვითარებულმა მოვლენებმა პოლონეთი ერთ-ერთ ყველაზე მეტად აქტიურ და დაინტერესებულ პოლიტიკურ აქტორად იქცა. ქვეყნის ამ პოზიციას ლოგიკურად განსაზღვრავს პოლონეთ-უკრაინის ურთიერთობების მთელი წინა ისტორია, რომელიც სავსეა დრამატულობითა და სირთულით, როგორც იმ გრძელვადიან პერიოდში, როდესაც ორივე ხალხი პირველი პოლონეთ-ლიტვის თანამეგობრობის ნაწილი იყო, ასევე ჩვენი დროიდან არც თუ ისე შორს [1].

მეოცე საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს დემოკრატიული რეფორმების შემდეგ. პოლონეთის რესპუბლიკასა და უკრაინას შორის ურთიერთობაში ახალი ერა დაიწყო. სოციალისტური სისტემის ნგრევამ და მისმა დასაყრდენმა სსრკ-მ პოლონეთს საშუალება მისცა გადაემწყვეტა შეეცვალა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია, რამაც მას სრულიად განსაზღვრული ევროატლანტიკური მიმართულება მისცა. 90-იანი წლების პოლონეთ-უკრაინის ურთიერთობები სამართლიანად შეიძლება განხილულ იქნას პოლონეთის „აღმოსავლეთის პოლიტიკის“ ფართო კონტექსტში, ე.ი. მისი ურთიერთობა უკრაინასთან, ბელორუსთან, ლიტვასთან და რუსეთთან. ამ მიმართულების ჩამოყალიბებაზე სერიოზული გავლენა იქონია იერჟი გიდროვიკის - იულიუმ მიეროშევსკის კონცეფციამ. როგორც ცნობილია, „კულტურის“ იდეოლოგიების იდეების თანახმად, პოლონეთის აღმოსავლური პოლიტიკისთვის ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანია ურთიერთობების დამყარება არა მხოლოდ რუსეთთან, არამედ უკრაინასთან, ბელორუსთან და ლიტვასთან,

რომლებიც პოლონეთის უშუალო მეზობლები არიან. ამავდროულად, აუცილებელია იმის აღიარება, რომ პოლონეთ-რუსეთის ურთიერთობები ყოველთვის იყო, როგორც იუ მეროშევსკი წერდა, "მხოლოდ იმ სიტუაციის ფუნქცია, რომელიც მოცემულ ისტორიულ პერიოდში განვითარდა".

ამ იდეების გავლენის ერთგვარი მტკიცებულებაა პოლონეთის საგარეო პოლიტიკის ახალი ორიენტაცია, რომელიც შეიძლება გამოითქვას პრინციპით „ორი ბილიკი“. იგი პოლონურმა დიპლომატიამ 1989 წლის შემდეგ განახორციელა და გულისხმობს სსრკ-სთან და ცალკე რესპუბლიკებთან ინდივიდუალური ურთიერთობის პარალელურ მშენებლობას. საკავშირო რესპუბლიკების მიერ 1990 წლის ზაფხულში გამოცხადებული სუვერენიტეტის დეკლარაციების კონტექსტში სწორედ ეს პოლიტიკა მიიჩნევა ადეკვატურად.

«ორმაგი ბილიკის» პერიოდი დასრულდა სსრკ-ს დაშლით და პოლონეთის მიერ ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების დამოუკიდებლობის აღიარებით. ამ ეტაპის დასრულების შემდეგ დაიწყო პოლონეთ-უკრაინის ორმხრივი ურთიერთობების ეტაპი. პოლონეთმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო უკრაინას: სწორედ პოლონეთის რესპუბლიკა იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც სრულიად უკრაინული რეფერენდუმის შემდეგ უკრაინის დამოუკიდებლობა აღიარა.

1991-90-იანი წლების ბოლოს და 2000-იანი წლების დასაწყისში პოლონეთის პრეზიდენტი ა. კვასნევსკი უფრო ხშირად ხვდებოდა უკრაინის პრეზიდენტ ლ. კუჩმას, ვიდრე რომელიმე სხვა სახელმწიფოს მეთაურს. თუმცა, საერთაშორისო ურთიერთობების პოლონელი ისტორიკოსის რ. კუზნიარის სიტყვებით, ეს იყო „სიზიფეს შრომა“, რადგან ლ. კუჩმა, ევროპასთან დაახლოების სიტყვიერად მომხრესთან ერთად, რეალურად ცალსახა პოლიტიკას ატარებდა. აქ ნათლად გამოიკვეთა მეტოქეობა რუსეთსა და პოლონეთს შორის უკრაინაში გავლენის მოსაპოვებლად. 2000-იანი წლების დასაწყისიდან უკრაინის პოლიტიკის პრორუსული მიმართულება თითქოს გაძლიერდა. ანატოლი ზლენკო, რომელმაც შეცვალა ბორის ტარასიუკი რუსეთთან „სტრატეგიული პარტნიორობის“ პოლიტიკის გატარებისა და პოლონეთთან „კეთილმეზობლობისკენ“ იყო მიდრეკილი, თუმცა, 2002 წლისთვის სიტუაცია კვლავ შეიცვალა. იმავე წელს მიიღეს „უკრაინის ევროკავშირთან ინტეგრაციის პროგრამა“. ლ. კუჩმამ წამოჭრა საკითხი ნატოში გაწევრიანების შესახებ, მაგრამ აღიანსთან ურთიერთობა წარმატებით არ განვითარდა: უკრაინას ბრალს დებდნენ ახლო აღმოსავლეთისადმი იარაღის მიწოდებაში, ხოლო თავად ქვეყანაში მოსახლეობის 80% ნატოში გაწევრიანების წინააღმდეგი იყო.

პოლონელები ჯიუტად უჭერდნენ მხარს უკრაინის განვითარების პროდასავლურ ვექტორს. 2003 წელს უკრაინელმა პოლიტიკოსებმა კვლავ დაიწყეს საუბარი პოლონეთთან „სტრატეგიულ პარტნიორობაზე“, მაგრამ გარდამტეხი 2004 წლის კიევში განვითარებული «ნარინჯისფერი რევოლუციის» მოვლენები გახდა. უკრაინაში გაჩენილი კრიზისი მოგვარდა პოლონური მხარის, კერძოდ, პრეზიდენტის ა. კვასნევსკის უშუალო ჩარევით. ღონისძიებებში მონაწილეობა მიიღო არა მხოლოდ ქვეყნის ლიდერებმა, არამედ სამოქალაქო საზოგადოებამ: მთელმა პოლონეთმა იმღერა სიმღერა «ერთად ჩვენ ბევრი ვართ», რომელიც «ნარინჯისფერი რევოლუციის» ჰიმნი გახდა, ბევრი პოლონელი იყო მაიდანზე, საარჩევნო უბნებზე სამი ათასი დამკვირვებელი მუშაობდა. პოლონეთში საზოგადოებრივი აზრი აშკარად ვ. იუშჩენკოს მხარეს იყო. მეორე ტურში გამარჯვების შემდეგ, როგორც ჩანს, უკრაინაში პოლონეთმა მოიგო.

პოლონეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ა. როტფელდმა მაშინ განაცხადა, რომ პოლონელების მასიური მხარდაჭერა „ნარინჯისფერი რევოლუციისთვის“ შეიძლება გახდეს ორი ქვეყნის ურთიერთობებში გარდამტეხი მომენტის საფუძველი. ს. მელერმა, რომელმაც იგი პოლონეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ხელმძღვანელ

თანამდებობაზე შეცვალა უკრაინასაც განსაკუთრებული ადგილი დაუთმო პოლონეთის საგარეო პოლიტიკაში. უფრო ხშირად, ვიდრე ოდესმე, იმ დროს ისმოდა სიტყვები, რომ «თავისუფალი უკრაინის გარეშე არ იქნება თავისუფალი პოლონეთი და თავისუფალი პოლონეთის გარეშე არ იქნება თავისუფალი უკრაინა» [2].

სწორედ, პოლონეთის წყალობით 2004 წლიდან ევროკავშირმა მხარი დაუჭირა „ნარინჯისფერ რევოლუციას“ უკრაინაში. რეზოლუცია „სიტუაცია უკრაინაში“, რომელიც თითქმის ერთხმად იქნა დამტკიცებული ევროპარლამენტის მიერ, მიღებულ იქნა ჯ. სარიუმ-ვოლსკის ინიციატივით, რომელიც, როგორც ევროპარლამენტის ვიცე-პრეზიდენტი, სამეზობლო პოლიტიკის აღმოსავლეთ მიმართულებაზე იყო პასუხისმგებელი. მიღებულ რეზოლუციაში აღნიშნული იყო უკრაინის ისტორიული კავშირები ევროკავშირის ქვეყნებთან, ქვეყნის ევროპასთან კუთვნილება და არჩევნების შედეგების არაღიარების მოწოდება. პოლონელმა დეპუტატებმა გამართეს მთელი რიგი შეხვედრები და კონსულტაციები კოლეგებთან და მოუწოდეს მათ აქტიური ჩარევა უკრაინის საკითხის გადაწყვეტაში. შედეგად მიღებულ იქნა დადგენილება უკრაინის საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგების საკითხზე, რომელიც მომზადებულია მ. კამინსკის მიერ. დოკუმენტში აღნიშნულია უკრაინის ევროკავშირში გაწევრიანების პერსპექტივები და უკრაინელი ხალხის მოწოდება, რომ მხარი დაუჭიროს ევროპულ ღირებულებებს - სამოქალაქო საზოგადოებას, კანონის უზენაესობას. როგორც ი. სარიუმ-ვოლსკი მიიჩნევს, სწორედ იმ პერიოდში, აქტიური პოზიციის წყალობით, „პოლონელებმა კავშირის აღმოსავლელ მეზობლებთან კონტაქტების სფეროში ექსპერტების რეპუტაციის მოპოვება“ მოახერხეს[3].

ვ. იუშჩენკო პირველი უცხოური ვიზიტით იმყოფებოდა ვარშავაში. ა. კვასნევსკი გამუდმებით ზრუნავდა თავის უკრაინელი მეგობარის ევროპასთან დაახლოების სურვილის რეალიზაციაზე, მით უმეტეს, რომ ევროპარლამენტმა აღიარა უკრაინის სურვილის ლეგიტიმაცია გამხდარიყო ევროკავშირის წევრი. ვ. იუშჩენკოს ენთუზიაზმით შეხვედრა განსვში სოლიდარობის 25 წლის იუბილეზე გაიმართა.

2004 წლის უკრაინული მოვლენების დროს პოლონეთის აქტიურობამ განსაკუთრებული ძალით აღნიშნა მეუსაზამოხარუსეთისა და პოლონეთის სტრატეგიულ მიზნებს შორის. პრეზიდენტმა ა. კვასნევსკიმ „ნარინჯისფერი რევოლუციის“ შეფასებისას აღნიშნა, რომ „ყოველი დიდი სახელმწიფოსთვის რუსეთი უკრაინის გარეშე უკეთესია, ვიდრე რუსეთი უკრაინასთან“. პოლონეთის პრეზიდენტმა არ დამალა კმაყოფილება რუსეთზე გამარჯვებით და თითქმის ღიად თქვა, რომ ამ გამარჯვებით ამერიკის შეერთებული შტატებიც იყო დაინტერესებული.

ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ პოლონეთსა და რუსეთს შორის ურთიერთობები მკვეთრად გაცივდა და არაერთი კონფლიქტი და ინციდენტი მოხდა. პოლონელებმა ვერ დაარწმუნეს რუსული მხარე, რომ პოლონეთის პოზიცია უკრაინაში რუსეთის წინააღმდეგ არ არის მიმართული, რომ ეს არის ბრძოლა დემოკრატიული ღირებულებებისთვის.

2005 წლიდან პოლონეთ-უკრაინის ურთიერთობების დინამიკა კლებულობს. პრეზიდენტი ლ. კაჩინსკი უფრო მეტად ქვეყნის შიდა პრობლემებზე იყო ორიენტირებული. უკრაინაშიც შეიცვალა სიტუაცია: 2006 წელს ვ. იანუკოვიჩმა უკრაინის ნატოში გაწევრიანებაზე უარი განაცხადა. „გაფართოებით დაღლილმა“ ევროკავშირმა უკრაინის მიმართ დიდი ენთუზიაზმი არ გამოიჩინა. თავად უკრაინაში კი პოლონეთი სულ უფრო ნაკლებად აღიქმებოდა, როგორც დასავლეთში ქვეყნის ინტერესების გამტარი.

პარტიის „კანონი და სამართლიანობა“ ხელისუფლებაში ყოფნის პერიოდში და ლ. კაჩინსკის პრეზიდენტობის პერიოდში აღმოსავლური პოლიტიკის არსი დაყვანილ იქნა

მისი, როგორც ევროკავშირის საერთო პოლიტიკის გატარების სურვილზე. უფრო მეტიც, პოლონეთი აცხადებდა, რომ იყო ერთგვარი ექსპერტი აღმოსავლეთში, პრობლემის ექსპერტი, რომელსაც შეუძლია წინააღმდეგობა გაუწიოს რუსეთს რეგიონში მისი ყოფილი გავლენის შენარჩუნების მცდელობებში.

ლ. კაჩინსკიმ 2006 წელს განაცხადა, რომ პოლონეთი თავის ამოცანას „დემოკრატიული სამყაროს“ საზღვრების კიდევ უფრო - აღმოსავლეთით და სამხრეთით გაფართოებაში ხედავს. პოლონეთის პრეზიდენტის ინიციატივით შეიქმნა ყოფილი სსრკ-ის ქვეყნებში დემოკრატიის მხარდაჭერის ფონდი. ფონდის მისია იყო პოლონეთის რეფორმების გამოცდილების პოპულარიზაცია და დასავლეთთან კომუნიკაციაში ქვეყნის, როგორც შუამავლის იმიჯის გაძლიერება.

პოლიტიკური დესტაბილიზაცია უკრაინაში

2007 წლიდან, ტუსკის მთავრობის ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ, სიტუაცია გარკვეულწილად შეიცვალა. აღმოსავლეთის პოლიტიკაში პოლონეთმა გიდროკის კონცეფციაზე ხელი აიღო, ვიდრე განაგრძო იგი. თუ ამ კონცეფციის არსს გავიგებთ, როგორც განსაკუთრებულ ყურადღებას უკრაინისა და ბელორუსის პრობლემებზე, მაშინ რ. კუზნიარის შემდეგ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ „პრომეთეანიზმი“ ნორმალურად უნდა ჩაითვალოს. ამ ფონზე პოლონეთ-რუსეთის ურთიერთობები გაუმჯობესდა [4].

თუმცა ამ უკანასკნელის საკმაოდ პროგრესირებადი განვითარება კვლავ გაართულა 2010 წლის 10 აპრილს ავიაკატასტროფამ, ისევე როგორც 2014 წლის უკრაინაში განვითარებულმა მოვლენებმა. პოლონელმა პოლიტიკოსებმა მკაცრად და ცალსახად დაგმეს რუსეთის პოლიტიკა. როდესაც 2014 წლის იანვარში მაიდანის მოვლენები დაიწყო, ევროკავშირის არ გააჩნდა სამოქმედო გეგმა. პოლონეთი იყო ალბათ პირველი, ვინც ამ ყველაფერზე რეაგირება მოახდინა. უკვე 22 იანვარს პოლონეთის პრემიერ მინისტრი დ. ტუსკი გაემგზავრა ევროპაში თავისი გეგმით, რომელიც რუსეთის წინააღმდეგ სანქციების დაწესებას, უკრაინის ფინანსურ დახმარებას, ნორმალური არჩევნებისთვის პირობების შექმნას და უკრაინასთან ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერას ითვალისწინებდა. ამ წინადადებებით დ. ტუსკმა ევროკავშირის შვიდი ქვეყანა მოიარა. 2014 წლის 18 თებერვალს, როდესაც დაიწყო მაიდანის შტურმი, პოლონეთის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი რ. სიკორსკი თავის გერმანელ და ფრანგ კოლეგებთან ერთად კიევში ჩავიდა ვ. იანუკოვიჩთან ხელშეკრულების გაფორმების მიზნით, მაგრამ შეთანხმება ვერ შედგა. შემდეგ კი პოლიტიკური კონტექსტი მთლიანად შეიცვალა ყირიმის ირგვლივ განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით. ეს იყო პოლონეთის პრემიერ-მინისტრი, ვინც პირველი გამოეხმაურა და რომელმაც შესთავაზა ევროკავშირის საბჭოს საგანგებო სხდომის მოწვევა. შემდეგ, 2014 წლის მარტში, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება უკრაინასთან ასოცირების ხელშეკრულების პოლიტიკურ ნაწილზე პირველ სანქციებზე.

კონსოლიდირებული პოლონური პოზიციის განვითარების მიზნით, დ. ტუსკმა წამყვან პოლონელ პოლიტიკოსებთან 2014 წლის მარტში შეხვედრა გამართა. შეხვედრას, სხვათა შორის, ესწრებოდნენ ა. კვასნევსკი, ვ. ციმოშევიჩი და ლ. მილერი, რომლებიც წარმოადგენენ პოლონეთის მემარცხენეებს - გლეხთა პარტიის ლიდერი ჯ. კაჩინსკი იყო. ამ უკანასკნელს არასოდეს მიუღია მონაწილეობა მსგავს შეხვედრებში. Pi S-ის ხელმძღვანელმა შეხვედრის შემდეგ აღნიშნა: „ჩვენ ახლოს ვართ იმ მდგომარეობასთან, როდესაც შეგვიძლია ვისაუბროთ პოლონელი პოლიტიკოსების ერთიანობაზე უკრაინის საკითხზე. პრეზიდენტმა ბ. კომოროვსკიმ იმავე 2014 წლის მარტში მოიწვია ეროვნული უშიშროების საბჭო უკრაინის საკითხის განსახილველად.

პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ პოლონეთის უსაფრთხოებას არაფერი ემუქრება, მაგრამ არსებული ვითარება საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო წესრიგს. პოლონეთმა არმიის მოდერნიზაციის კუთხით შესაბამისი დასკვნები უნდა გამოიტანოს. ბ. კომოროვსკი მიიჩნევს, რომ უკრაინაში სიტუაციის დესტაბილიზაცია რუსეთის ინტერესებშია, რომელიც რეგიონის კიევთან კავშირების შესუსტების მიზნით მოქმედებს.

პოლონეთის პრეზიდენტის თვალსაზრისით, კონფლიქტის მოგვარების შესაძლებლობა, „უკრაინის მხარდაჭერის გასაღები“, ევროკავშირისა და შეერთებული შტატების ხელშია. პოლონეთი მხარს უჭერს შეერთებულ შტატებს და ცდილობს გავლენა მოახდინოს ევროკავშირზე, რათა ევროკავშირმა გააცნობიეროს, რომ „თუ რუსეთი წარმატებას მიაღწევს უკრაინის დესტაბილიზაციისა და მოდერნიზაციის პროცესის შეჩერების მიზნით, მაშინ ეს იქნება საფრთხეს შეუქმნის ევროპის მთელ პოლიტიკურ წესრიგს“. პრეზიდენტს მიაჩნია, რომ ცივი ომის რეჟიმში დაბრუნება საკმაოდ სავარაუდოა, ამიტომ რაც უფრო პროდასავლური იქნებაა უკრაინის ორიენტაცია, მით უფრო დაცული იქნება პოლონეთი.

პრემიერ-მინისტრმა დ. ტუსკმა, რომელიც იმ დროს ჯერ კიდევ პოლონეთის მთავრობას ხელმძღვანელობდა (რომელმაც ეს თანამდებობა დატოვა ევროკავშირის საბჭოს ხელმძღვანელად არჩევის გამო), იმავე ტონით შეაფასა უკრაინაში არსებული ვითარება. მას მიაჩნია, რომ უკრაინაში არის ომი, მაგრამ „ომი განსაკუთრებული ტიპის, ომის გამოცხადების გარეშე“⁴. პოლონეთის პრემიერ-მინისტრის თქმით, დაძაბულ სიტუაციას რუსეთი პროვოცირებს და დიპლომატიური მოგვარების შანსები მცირდება. ნატო და ევროკავშირი მზად უნდა იყვნენ თავიანთი საზღვრების დასაცავად⁵. უფრო მეტიც, ევროპის პოზიციები უნდა გამყარდეს. ევროსკეპტიკოსები, დ. ტუსკის აზრით, „რეალურად, ობიექტურად თუ სუბიექტურად, ასრულებენ პოლიტიკოსების როლს, რომლებიც ეხმარებიან პუტინს მის ძალიან საშიშ თამაშში“⁶. ევროსკეპტიკოსების როლს ტრადიციულად, პირველ რიგში, ასრულებს, რომელიც წარუმატებლად მიიჩნევს, კერძოდ, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროექტს, რომლის განვითარებასაც დ.ტუსკი ყოველთვის დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა.

ერთიანი ევროპული პოლიტიკისა და ევროპული ინტეგრაციის გაღრმავების აუცილებლობის იდეას სრულად უჭერენ მხარს პოლონეთის სოციალ-დემოკრატების ლიდერი ლ. მილერი და პარტია „თქვენი მოძრაობის“ ლიდერი ჯ. პალიკოტი. ისინი მტკიცედ უჭერენ მხარს ინტეგრაციის გაღრმავებას და პოლონეთის ევროზონაში შესვლას. ი. პალიკოტს მიაჩნია, რომ ეს ნაბიჯი უფრო ეფექტური იქნება, ვიდრე რაკეტაწინააღმდეგო დანადგარები [5]. თუმცა პოლონელები არ არიან მიდრეკილნი ამ უკანასკნელის უგულებელყოფისკენ: 2014 წლის მარტში თვითმფრინავები და ამერიკული ჯარების კონტიგენტი პოლონეთში ჩავიდა. ნატოს სამხედროების ყოფნის გაძლიერება მოსალოდნელი გახდა: ოქტომბერში, პოლონეთსა და ბალტიისპირეთის ქვეყნებში აშშ-ს საკავალერიო პოლკის პირველი სამხედრო დივიზიის „ელიტური“ ნაწილი განლაგდა. სამხედრო წვრთნები შემოდგომაზე დაიგეგმა და აღმოსავლეთ ევროპაში ამერიკელ სამხედროებს ბრიტანეთისა და კანადის მექანიზებული ჯარები შეუერთდნენ.

პოლონეთი ცდილობს დაარწმუნოს ევროკავშირი საერთო პოლიტიკის აუცილებლობაში. როგორც პ. გრასმა (მმართველი პარტია სამოქალაქო პლატფორმის გენერალურმა მდივანმა) აღნიშნა, „როდესაც უღრან ტყეში დათვს ეწინააღმდეგეები, უმჯობესია ეს მარტო კი არა, არამედ ძლიერი მეგობრების კამპანიაში გააკეთო“. ა. კვასნევსკი ასევე დარწმუნებულია ევროპის ერთიანობის საკვანძო მნიშვნელობაში, რომელიც პირდაპირ საუბრობს „ერთიანი ევროპული ფრონტის“ შექმნაზე შეერთებული შტატების ჩართულობით. პოლონეთის პოზიციის კონცენტრირებული გამოხატულება

იყო სეიმში 2014 წლის 8 მაისს 10 პოლონეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის რადოსლავ სიკორსკის გამოსვლა. მან მთავარი ყურადღება უკრაინის პრობლემას დაუთმო. მინისტრმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ რუსეთის ქმედებები „რა თქმა უნდა არღვევს ხალხთა მშვიდობიანი თანაარსებობის პრინციპებს“, ისინი „მიუღებელია სამართლებრივი თვალსაზრისით და პოლიტიკურად სახიფათოა“. პოლონეთი რუსეთთან ურთიერთობაში ხელმძღვანელობდა დ. ტუსკის პოსტულატივით, რომლის მიხედვითაც აუცილებელია რუსეთის აღქმა „ისე როგორც არის“, მაგრამ ეს შესაძლებელი იყო მანამ, სანამ რუსეთი აკმაყოფილებდა თანამედროვე მსოფლიოს კრიტერიუმებს. ახლა რუსეთი, პოლონელი მინისტრის თქმით, აგრესიის გზას დაადგა და პოლონეთს შესაბამისი დასკვნები გამოაქვს.

თავის ახლახან გამოქვეყნებულ წიგნში ჰერმან ვან რომპუი აღნიშნავს, რომ ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე ყოფნის დროს უკრაინასა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობების პრობლემები მხოლოდ პოლონეთს აწუხებდა, მაგრამ ახლა უკრაინაში განვითარებული მოვლენები მთელ ევროპას აწუხებს. ცნობილი პოლონელი პოლიტიკოსი და პუბლიცისტი ა. როტფელდი ამას პოლონეთის უდავო წარმატებად მიიჩნევს, თუმცა, უკრაინაში განვითარებული დრამატული მოვლენების ფონზე, როტფელდის დასკვნა უდავოა.

პოლონეთის თავდაცვის პოლიტიკა «საფრთხის ბალანსის» თეორიის თვალსაზრისით. სტრატეგიული ხედვა

პოლონეთის რესპუბლიკას შეზღუდული შესაძლებლობები აქვს დამოუკიდებლად უზრუნველყოს სახელმწიფოს დაცვა [6]. პოლონეთის უსაფრთხოების პოლიტიკას ხშირად აკრიტიკებენ პოლონელი მკვლევრები სტრატეგიული ხედვისა და დამოუკიდებელი აზროვნების გაქრობის გამო. ეს ყველაფერი გამოწვეულია იმით, რომ პოლონეთის მესამე რესპუბლიკამ თავისი სამხედრო პოტენციალი პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკისგან მიიღო და უარი თქვა ქვეყნის შეიარაღებული ძალების მომავალზე სათანადოდ ეფიქრა. სამხედრო დაგეგმარებაში დამოუკიდებლობის არარსებობის ხანგრძლივი პერიოდის შემდეგ, სახელმწიფო არ იყო მზად დამოუკიდებელი სტრატეგიული აზროვნების ჩამოყალიბებისთვის. ჩვენი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის კონცეფციების არარსებობის პირობებში, ნატოს სამხედრო განვითარების უკვე შემუშავებული მოდელის მიღებამ შესაძლებელი გახადა ეროვნულ თავდაცვაზე დანახარჯების შემცირება. პოლონეთის ალიანსში შესვლას თან ახლდა პარადოქსული მოლოდინი, რომ პოლონეთის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის განმსაზღვრელი ახალი სტრატეგიული კონცეფცია მიეღო, მაგრამ ნატომ კოლექტიური თავდაცვის და არა ეროვნული მოდელი შესთავაზა. აღსანიშნავია, რომ პირველი დოკუმენტი თანამედროვე პოლონეთის უსაფრთხოების სფეროში 1990 წის „პოლონეთის რესპუბლიკის თავდაცვითი დოქტრინა“ პოლონეთის უსაფრთხოების პრინციპებს საკმაოდ ზოგადი თვალსაზრისით ასახავდა [7]. მისი მთავარი მიზანი საერთაშორისო ასპარეზზე დიალოგისადმი გახსნილობისა და ორმხრივ ურთიერთობებსა და მრავალმხრივ ალიანსებში შესვლის მზადყოფნის დემონსტრირება იყო [8]. ეს დოკუმენტი დასავლურ სტრუქტურებში ჩართვის საწყისი წერტილი გახდა, რაც შეესაბამებოდა ტ. მაზოვიეცკის ფართოდ გავრცელებულ იდეას „ევროპაში დაბრუნების“ შესახებ [9]. პოლონეთის მესამე რესპუბლიკის ეროვნული უსაფრთხოების პირველი სტრატეგია გამოქვეყნდა მხოლოდ 1992 წელს [22], ანუ მისი ჩამოყალიბებიდან 3 წლის შემდეგ. შემდეგი ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია მიღებულ იქნა 2000 წელს [10]. ერთი მხრივ, წინა სტრატეგიასთან შედარებით ნაჩქარევი მიღება შეიძლება აიხსნას პოლონეთის

ალიანსში გაწევრიანების მომზადებით, მაგრამ მეორე მხრივ, სამხედრო დაგეგმვის დამოუკიდებლობის არარსებობის ხანგრძლივი პერიოდის გათვალისწინებით. 2005 წელს პოლონეთმა მეორე თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვა ჩაატარა, წინასთან შედარებით 15 წლიანი შუალედით, მაშინ როცა იგი არ მოიცავდა მთელ სახელმწიფო თავდაცვის სისტემას და ძირითადად ფოკუსირებული იყო ქვეყნის შეიარაღებული ძალების ტრანსფორმაციის საკითხებზე. სტრატეგიული დოკუმენტის შინაარსის კრიტიკამაც არ დააყოვნა. თავდაცვის სტრატეგიული მიმოხილვის წინაშე მდგარი ამოცანების ფარგლების შევიწროება პოლონელი სამხედრო ექსპერტების ყურადღების მიღმა არ დარჩენილა [30]. სტრატეგიული თავდაცვის მიმოხილვების შეზღუდვის საკითხი ძალის ტრანსფორმაციის საკითხებით ტენდენციური გახდა. გარდა ამისა, პოლონეთის ნატოში გაწევრიანების შემდეგ მიღებული ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიები მცირე ყურადღებას აქცევდნენ ეროვნული უსაფრთხოების სისტემის ტრანსფორმაციას ახალი საფრთხეების გაჩენასთან დაკავშირებით. ამრიგად, პოლონეთის სტრატეგიული დოკუმენტების მდგომარეობა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სფეროში არ შეიძლება შეფასდეს დადებითად. ძნელია მასზე კარგის თქმა. მიუხედავად იმისა, რომ პოლონეთის ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსში შესვლა, ზოგადად, დადებითად არის შეფასებული, შეცდომად მიიჩნევა ორგანიზაციაში გაწევრიანება უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სფეროში საკუთარი კონცეფციების გარეშე. სერიოზული ფიქრი საკუთარი კონცეფციის შემუშავების აუცილებლობის შესახებ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომთან დაკავშირებით დაიწყო.

ბიბლიოგრაფია

- [1]. Fedorowicz K. Polityka Polski wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989-2010.
- [2]. Гурам Мархулия. Запад или Восток - геополитическая траектория Грузии. // THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/isj>, 2024 THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal ISSN 1987 - 7293 E - ISSN 2720 - 832X DOI: <https://doi.org/10.52340/isj> 2024, #27 Международный научный журнал КАВКАЗ И МИР, тб., 2024.
- [3]. Ключевский В.О. Сочинения в девяти томах / под ред. В.Л. Янина. Послесловие и комментарии составили В.А. Александров, В.Г. Зими́на. М., 1988.
- [4]. Эльгуджа Кавтарაძე. Фальшивая геополитика России в Украине // THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/isj>, 2024 THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal ISSN 1987 - 7293 E - ISSN 2720 - 832X DOI: <https://doi.org/10.52340/isj> 2024, #27 Международный научный журнал КАВКАЗ И МИР. тб., 2024.
- [5]. Rudnicki S. Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie. Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia M. Dragomanowa. 2011.
- [6]. Ukraińcy pozytywnie o Polsce i Polakach. Komunikat z badań Instytutu Spraw Publicznych [<http://www.isp.org.pl/uploads/filemanager/pliki/PE/Wizerunek%20Ukraina%2>
- [7]. Drzewicki A. Stosunki z Ukrainie w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia. Bezpieczeństwo narodowe. № 1. 2011.
- [8]. Марина Изория. Война России против Украины и ситуация в оккупированной Абхазии. THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/isj>, 2024 THE CAUCASUS AND THE WORLD International

Scientific Journal ISSN 1987 - 7293 E - ISSN 2720 - 832X DOI: [#27](https://doi.org/10.52340/isj2024) Международный научный журнал Кавказ и Мир. т. 2022.

- [9]. Guram Markhulia. Geohistory and Geopolitics around the war in Ukraine. // THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/isj2024> THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal ISSN 1987 - 7293 E - ISSN 2720 - 832X DOI: [#27](https://doi.org/10.52340/isj2024) Международный научный журнал Кавказ и Мир. т. 2022.
- [10]. Юрий Бондарь. Агрессия против Грузии и Украины: контекст и параллели. // THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal DOI: <https://doi.org/10.52340/isj2024> THE CAUCASUS AND THE WORLD International Scientific Journal ISSN 1987 - 7293 E - ISSN 2720 - 832X DOI: [#27](https://doi.org/10.52340/isj2024) Международный научный журнал Кавказ и Мир. т. 2022.
- [11]. Rudnicki S. Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie. Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia M. Dragomanowa. 2011.

Guram Markhulia

Doctor of historical science, associate professor of Sukhumi State University

POLAND AND UKRAINE'S GEOSTRATEGIC CHOICES

Summary

Poland-Ukraine relations, which have a long tradition, are characterized by the existence of complex and multifaceted processes and events. Both peoples, Polish and Ukrainian, have a long experience of interacting and functioning in common state structures, a common enemy in the struggle for independence, loss of statehood and its restoration. The history of bilateral relations is rich in dramatic and even tragic events that left a traumatic mark in the collective memory of the two nations. Due to the situation created in Ukraine today, the attention of the world community is not only focused on this country, but also on all participants in the resolution of the crisis. Among the latter, Poland is especially noteworthy, which has always actively participated in the fate of Ukraine. Therefore, when analyzing Polish-Ukrainian relations, it is worth paying equal attention to both the historical experience of relations between these countries and their current situation.

On the one hand, Poland was the first to recognize Ukraine's independence, on the other hand, it did not support the creation of a military-political union. When L. Kuchma came to power in Ukraine, the Poland-Ukraine declaration on strategic cooperation was signed. Warsaw set a course to bring Kyiv closer to Europe. With all the possible support of the EU's enlargement policy, Poland already in 2001 proposed to the EU its vision of the concept of relations with Ukraine, Belarus and Russia, which was based on the idea of creating a "ring of friendly countries". Through close cooperation on the borders of the European Union, in the field of politics, security, economy and culture. Today we can declare a high level of cooperation between Poland and Ukraine. Traditionally, relations in the political and economic spheres come to the fore. The priorities of Polish foreign policy for 2012-2016 state that Ukraine is an important strategic partner of Poland, which, in turn, supports the aspirations

of Ukrainian society in the European Union and the deepening of relations between NATO and Ukraine. There was the 2004 “Orange Revolution” in Ukraine. Pro-Western candidate V. Yushchenko, Poland acted as Ukraine’s “advocate” in the European Union. First, “on November 17, 2004, at the initiative of the Polish side, the European Parliament adopted a resolution calling for a fair and transparent second round of elections.” In addition, Poland supported the invitation of Ukraine to the EU as soon as possible. When Yushchenko came to power, one of the main topics of bilateral cooperation was the issue of dependence on Russian gas supplies. However, the gas crisis of 2009 showed that dialogue with Russia is necessary. Polish political scientists positively evaluated the role of Warsaw in the Orange Revolution. Poland was given credit not only for normalizing the political situation in Ukraine, but also for demonstrating its role in the European Union. As Warsaw pointed out, democracy in Ukraine was recognized “not so much as a European, but as a Polish success”. The next step in the activation of relations between Poland and Ukraine was the initiation of the Eastern Partnership project (2009), which was connected with the idea of increasing the effectiveness of the “European Neighborhood Policy”. Poland attached special importance to holding the Eastern Partnership Summit on November 28, 2013 in Vilnius. It was expected to become a landmark moment in the life of the Eastern Partnership, after the initialing of the Association Agreements with the European Union and 6 countries. The “Eastern Partnership” (Georgia, Moldova, Azerbaijan, Ukraine, Armenia, Belarus) was supposed to take place.

However, at the Vilnius Summit, the Association Agreement and the EU Free Trade Area were initialed only with Georgia and Moldova, and an agreement on visa facilitation between the EU and Azerbaijan was signed. No documents were signed regarding Ukraine, Armenia and Belarus.

Today, the Polish minority in Ukraine occupies an important place in the structure of Polish-Ukrainian cooperation. The ability to fulfill the needs of the Polish minority depends on the quality of interstate relations. Also, interstate cooperation helps to establish contacts between Polish and Ukrainian societies as a whole. Over the past two decades, Poland and Ukraine have taken a number of measures to bring each other closer together, the results of which were: visa-free border crossing for Polish and Ukrainian citizens, a network of Polish consular offices in Ukraine, developed international rail and bus services, legal seasonal employment opportunities for Ukrainian citizens in Poland. According to the data of the Polish Institute of Public Affairs, every tenth citizen of Ukraine visited Poland after 1991.

Another important aspect of political relations between Poland and Ukraine is security policy. As the Polish researcher A. Yevski notes, “the development of Polish-Ukrainian military cooperation was a natural continuation of good neighborly relations between the countries.” Security cooperation between Poland and Ukraine was aimed at NATO’s eastern expansion and further integration.